

Oponentní posudek diplomové práce Kamila Beera
Komparativní pohled na britskou, francouzskou a rakousko-uherskou obrazovou propagandu
za 1. sv. v. v letech 1914-1915
FHS UK v Praze 2015

Kamil Beer ve své práci zkoumá a srovnává válečnou obrazovou propagandu tří zemí, Velké Británie, Francie a Rakousko-Uherska, v průběhu prvního roku 1. světové války. V úvodu představuje tři otázky, na které se v práci chce soustředit. První z nich se týká identifikace dominantních motivů v propagandě jednotlivých zemí, druhá hodnot a emocí na které byla v té které zemi propaganda zaměřena, třetí, jak student konstatuje, doplňková, jak která z těchto tří zemí v propagandě využívala národní symboly. Ať již své vlastní nebo symboly ostatních zemí.

Na začátku práce podniká pan Beer stručný, ale hutný a poctivý historický exkurz, ve kterém se snaží seznámit čtenáře se základními parametry politickými, hospodářskými i společenskými Evropy prvního desetiletí 20. století. V této souvislosti upozorňuje na skutečnost, že přes dojem nejšířší evropské společnosti, že prožívá „krásné časy“, již na počátku druhého desetiletí první balkánská válka bezprostředně předjímá vypuknutí velkého světového konfliktu. V této části práce student systematicky, obrazně řečeno, vymezuje prostor, ve kterém se bude v práci pohybovat a který strukturovaně osazuje principiálními aktéry, kteří mohou svým chováním i v širším slova smyslu charakterizovat jednotlivé segmenty vymezeného půdorysu.

V následující kapitole se pan Beer zamýšlí nad pojmem propaganda a opět sahá do historie, tentokrát ještě vzdálenější. I zde, ostatně platí to pro celou práci, využívá hojně literatury. Všímá si, jak propaganda využívá obdobných vzorců jako reklama a jak je obojí svázáno s komerčním sektorem, jak obojí staví na emocích, okamžitých impulzech, na známých klišé, zažitých vjemech, podprahově srozumitelného kontrastu černého a bílého vnímání.

V kapitole věnující se obrazové propagandě se dostává již k jádru své práce. Konstatuje, že obrazová propaganda je velmi účinný prostředek, který má schopnost oslovit a emotivně zapůsobit na příjemce ve velmi krátkém čase. Především pak ve veřejném prostoru, formou plakátu. O co jednodušší, úspornější a přímější je obrazové sdělení o to je účinnější. Příjemce tak nemusí dešifrovat žádné složité myšlenkové pochody tvůrce obrazu. V případě využití metonymie (v případě válečné propagandy např. vlajka, bomba apod.) je pak účinek na příjemce této vizuální informace ještě silnější.

Pan Beer uvádí jedenáct základních metod (cituje Alfreda Lee), které propaganda užívá. Jednotlivé metody podrobně charakterizuje. Z charakteristik jasně vyplývá, jak se dá v rámci propagandy jeden a týž prvek podle potřeby využít v pozitivním i negativním smyslu. Dále připomíná, jak významnou úlohu v obrazové propagandě sehrála a samozřejmě stále hraje fotografie. Ještě v této kapitole krátce srovnává, jakým způsobem byly stylově koncipovány propagandistické obrazy v zemích Trojdohody a jak v zemích Trojspolku. Zde charakterizuje např. francouzskou propagandu jako volnější, propagandu Trojspolku jako umírněnější s ikonickými motivy hrdinů a obětavých vojáků. Zde bych si dovil výtka na adresu studenta. Pohybujeme se v oblasti vizuální tvorby, v mnohých případech vizuálního umění. Je proto škoda, že text není v konkrétních případech doprovázen charakteristickou obrazovou ukázkou, která by obsah konkrétních konstatování ilustrovala. Tím by bylo možné i přesněji a konkrétněji definovat výše uvedené pojmy jakými jsou volnější propaganda, umírněnější výrazové prostředky atd. V podstatě by stačily dva, tři charakteristické plakáty, leták, propagandistický obrázek v denním tisku apod.

V šesté kapitole se student zabývá metodami, které využil ve své práci. Vzhledem k tomu, že práce je postavena na komparativních metodách, opět jako v předešlých kapitolách i zde předkládá stručnou charakteristiku komparatistiky jako takové, včetně jejích variant. Svou metodu staví na souboru vybraných materiálů, které tvoří celek jako ohraničenou jednotku, kde jednotlivé prvky, či dílčí celky tvoří soubor typických zástupců obrazové propagandy. Obrazy vybírá námátkou a celkově shromažďuje 100 britských, 100 francouzských a 100 rakousko-uherských válečných propagandistických plakátů. Objekty vymezuje ze tří hledisek: prostorového, časového a sociálního. V určení cílů sleduje rozdíly a shody mezi vybranými objekty, typologické kategorie, výběr místa, kauzální vztahy. V nastavených kritériích komparace zohledňuje faktor „rozměru srovnání“, kdy se

snaží najít sjednocující prvek, který alespoň do určité míry zaručí relevanci závěrů. Kritéria práce váže na základní výzkumné otázky, které definuje jako: dominantní motivy, hodnoty na které propaganda působí a využití národních symbolů. V této souvislosti upozorňuje na určitá úskalí, která představuje mimo jiné například nerovnoměrný rozvoj zemí, které jsou do průzkumu zahrnuty.

V další kapitole velmi podrobně rozpracovává výzkumné kategorie, v následujících kapitolách a podkapitolách se věnuje konkrétním zemím tj. Velké Británii, Francii a Rakousko-Uhersku, kdy seznamu zkoumaných děl vždy předchází relativně důkladná charakteristika přístupu k válečné obrazové propagandě. Velmi systematicky pak v seznamu zanáší odpovědi na kritéria definované otázky.

Z hlediska cílů a metod k jejich dosažení je práce pana Beera velmi precizně zpracována, množství shromážděných děl je skutečně obdivuhodné. Literatury a dalších zdrojů z kterých student čerpal je skutečně úctyhodné množství. Poznámkový aparát je velice pěkně zpracován. V tomto ohledu bych si nedovolil takto systematicky sestavené, dobře strukturované a provázané práci cokoliv vytknout. Problém vidím, a to se do určité míry vlastně i týká metodiky práce, v absenci obrazového materiálu. Chápu, že v takovémto rozsahu shromážděný obrazový materiál k práci připojit nelze. Přesto by alespoň reprezentativní ukázka konkrétních děl komparativně uspořádaných měla v práci být. Téma práce je postaveno na specifickém segmentu oblasti vizuálního umění. Právě z tohoto důvodu si myslím, že je v podstatě nezbytné do práce zahrnout i obrazovou část, alespoň v úměrné zkratce a komparovat i výtvarnou složku děl. Měl by tu být jejich základní popis, způsoby řešení obrazového prostoru, kompozice, akcentace dílčích prvků, schémata vytváření doplňkových plánů, barevnost, technika provedení i technika tisku, v neposlední řadě rozměry atd. Možná, že se tu otevírá prostor pro pokračování v práci, kde by problematika byla řešena v této, podle mého názoru, mnohem větší úplnosti.

Práci doporučuji k obhajobě a vzhledem k uvedeným výtkám hodnotím mezi stupni výborně až velmi dobře. Hodnocení bych si dovolil upřesnit až po proběhnutí obhajoby.

Jaroslav J. Alt

V Trstěnici dne 8. 9. 2015